

УДК 347. 961: 347.135.224(477)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-5\(15\)-221-227](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-5(15)-221-227)

Марущак Олександр Анатолійович кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, міжнародного права гуманітарного факультету (очного та заочного навчання) Пенітенціарної академії України, <https://orcid.org/0000-0001-6153-9868>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ВИКОНАВЧОГО НАПISУ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті розглядається виконавчий напис як швидка та ефективна форма захисту прав кредитора, особливо коли мова йде про значну суму або вартісне майно. В статті звертається увага на тому, що виконавчий документ ніби акумулює в собі юрисдикційну правозастосовчу діяльність, закріплюючи в своєму змісті наказ і модель певної юридичної поведінки. Акцентується на тому, що виконавчий напис нотаріуса є проявом «приватного» у виконавчому процесі з точки зору можливості застосування санкцій правової норми недержавним органом з метою захисту порушеного суб'єктивного цивільного права.

В статті акцентується увага на доцільності застосування виконавчого напису саме в першу чергу для стягувача, оскільки виконавчий напис за своєю силою прирівнюється до рішення суду, так як вчиняється швидше і підлягають примусовому виконанню. Боржник у разі застосування виконавчого напису може використати своє право на звернення до суду і визнавати виконавчий напис таким, що не підлягає виконанню, проте виконавче провадження буде вже відкрите.

В статті автор розглядає й негативні сторони застосування виконавчого напису, в такому разі звернення до суду є неминучим. Так, наприклад кредитор може маніпулювати ситуацією, коли боржник є юридично неграмотним. Звертається увага, на тому, що виконання виконавчих написів також має свої процесуальні особливості, котрі надають змогу охарактеризувати їх як нестабільні конструкції.

Автор виділяє такі передумови вчинення виконавчого напису: фактична передумова – звернення кредитора до нотаріуса, юридична – допустимість вчинення такого напису згідно законодавства та посвідченого договору та процесуальна – дотримання нотаріальної форми. При тому що, питання щодо дотримання процесуальної форми має принципове значення, оскільки якщо наприклад, дві фізичні особи, котрі письмово уклали договір і передбачили в ньому умову вчинення виконавчого напису, але не

посвідчили у нотаріуса, то виникають сумніви щодо безспірності зобов'язання.

Ключові слова: нотаріус, нотаріат, нотаріальний процес, виконавчий напис, стягувач, боржник.

Marushchak Oleksandr Anatoliyovych Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and History of State and Law, International Law, Faculty of Humanities (full-time and part-time study) of the Penitentiary Academy of Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-6153-9868>

PROBLEMATIC ISSUES REGARDING THE PERCEPTION AND APPLICATION OF THE EXECUTIVE INSCRIPTION IN UKRAINE

Abstract. The article considers the writ of execution as a quick and effective form of protection of the rights of the creditor, especially when it comes to a significant amount or valuable property. The article draws attention to the purpose of the writ of execution in that it seems to accumulate in itself all the pre-judisdictional law enforcement activities, fixing in its content the order and model of a certain legal behavior. Analyzing the legal, it is emphasized that "the writ of execution of a notary is a manifestation of the "private" in the enforcement process from the point of view of the possibility of applying the sanctions of a legal norm by a non-state body in order to protect the violated subjective civil right", the fairness of which is also enhanced by the introduction into the current national legislation of the institute of private executors.

The article emphasizes the expediency of using the writ of execution primarily by the collector, since the writ of execution is equated in its force to a court decision, since it is made faster and is subject to compulsory execution. In the case of the application of an executive inscription, the debtor may exercise his right to apply to the court and demand that the executive inscription be declared unenforceable, but enforcement proceedings will be opened.

In the article, the author also considers the negative aspects of the application of an executive inscription and quite often an appeal to the court is inevitable. For example, the creditor can manipulate the situation when the debtor is legally illiterate. Attention is drawn to the fact that the execution of executive inscriptions also has its own procedural features, which allow them to be characterized as unstable structures.

The author identifies the following prerequisites for the execution of an executive inscription: a factual prerequisite - the creditor's appeal to a notary, a legal one - the admissibility of the execution of such an inscription in accordance with the legislation and the certified contract, and a procedural one - compliance with the notarial form. Moreover, the issue of compliance with the procedural

form is of fundamental importance, because if, for example, two individuals who have concluded a written contract and provided for the condition of making an executive inscription in it, but have not certified it with a notary, then doubts arise about the indisputability of the obligation.

Keywords: notary, notary office, notarial process, executive inscription, collector, debtor.

Постановка проблеми. На сьогодні виконавчі написи можуть вчиняти не тільки державні, а й приватні нотаріуси, при тому, що останні ніяким чином не обмежені ні по сумі заборгованості, ні за предметом стягнення, тому даний інструмент дозволяє оминати вирішення спорів в судовому порядку. В той же час, перед вченими та практиками виникає потреба у дослідженні тих проблем, які мають місце у нотаріальному провадженні при вчиненні нотаріусом виконавчого напису, а саме недосконалість як матеріального, так і процесуального законодавства.

Метою є визначення особливостей застосування та сприйняття виконавчого напису в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти визначення особливостей застосування та сприйняття виконавчого напису в сучасних умовах були предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців, які займаються дослідженням проблем нотаріату та нотаріального процесу: Щербак С., Заборовський В., Комаров В., Крижевська О., Менджул М., Пасічник С., Фурса С., К.І. Чижмарь К., Шевченко Я., Феннич В. та ін. Однак чимало питань пов'язані з використанням виконавчого напису в аспекті сучасної судової практики на сьогодні мають спірний характер. Функціональне призначення виконавчого напису нотаріуса як важливого елемента захисту прав і законних інтересів людини й утвердження правопорядку потребує ґрунтового наукового вивчення, а законодавство удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Вчинення нотаріусом виконавчого напису має свою історію. Так виконавчий напис нотаріуса з'явився в правовій системі України з правової системи колишнього Радянського союзу. Виконавчий напис нотаріуса належав до несудових форм захисту прав кредиторів і передбачав розгляд дрібних претензій для розвантаження судів. Радянському союзу існували лише державні нотаріуси, які входили до Міністерства юстиції, тобто до органу державної влади і особливих спорів з приводу вчинення виконавчих написів не існувало[С. 9].

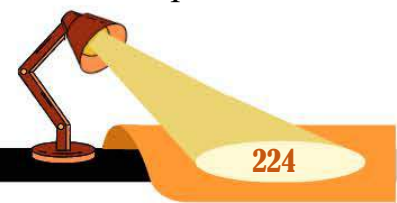
На сьогодні виконавчі написи можуть вчиняти не тільки державні, а й приватні нотаріуси, при тому, що останні ніяким чином не обмежені ні по сумі заборгованості, ні за предметом стягнення, тому даний інструмент дозволяє оминати вирішення спорів в судовому порядку. С. Я. Фурса акцентує увагу на доцільності застосування виконавчого напису саме в першу чергу для

стягувача, оскільки виконавчий напис за своєю силою прирівнюється до рішення суду, так як вчиняється швидше і підлягають примусовому виконанню. Боржник у разі застосування виконавчого напису може використати своє право на звернення до суду і вимагати виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню, проте виконавче провадження буде відкрите.

Отже виконавчий напис був і залишається як швидкою та ефективною формою захисту прав кредитора, особливо коли мова йде про значну суму або вартісне майно. Призначення виконавчого документа полягає в тому, що він ніби акумулює в собі попередньо юрисдикційну правозастосовчу діяльність, закріплюючи в своєму змісті наказ і модель певної юридичної поведінки [2, С.144]. Аналізуючи правову природу виконавчого напису через призму приватного та публічного права, слід звернути увагу, на тому, що «виконавчий напис нотаріуса є проявом «приватного» у виконавчому процесі з точки зору можливості застосування санкцій правової норми недержавним органом з метою захисту порушеного суб'єктивного цивільного права», справедливості якої посилюється ще й впровадженням у чинне національне законодавство інститут приватних виконавців[2, С.147]. Тим не менш, слід акцентувати увагу на значній перевазі виконавчого напису нотаріуса – неочікуваний ефект для боржника: «Враховуючи, що стягувач вправі звернутися до нотаріуса у будь-який час за своїм власним бажанням, а боржник про вчинення нотаріального провадження не повідомляється, та як правило, він дізнається про його вчинення, отримавши постанову про відкриття виконавчого провадження, а можливо і раніше – біля банкомату, коли матиме бажання зняти грошові кошти з банківської картки, арешт на рахунок якої вже буде накладено виконавцем»[2, С.147].

Тим не менш існують певні негативні сторони застосування виконавчого напису і досить часто звернення до суду є неминучим. Так, наприклад кредитор може маніпулювати ситуацією, коли боржник є юридично неграмотним. Такі маніпуляції можуть починатися з доданням до основної суми боргу ще непередбачувані витрати і продовжуючи недобросовісним використанням наявних прогалин та неузгодженостей в законодавстві. Крім того слід акцентувати увагу, що виконання виконавчих написів також мають свої процесуальні особливості, котрі надають змогу охарактеризувати їх як нестабільні конструкції. «Необізнаність боржника у наявності ефективних механізмів захисту своїх прав дозволяє констатувати, що не всі виконавчі написи нотаріуса оспоруються боржниками, що не перешкоджає виконавцю відкривати та здійснювати виконавче провадження і тих випадках, коли з їх змісту вбачається явне порушення прав боржника». Законодавчих підстав для притягнення виконавців до дисциплінарної відповідальності в таких випадках немає, адже виконавець уповноважений державою на здійснення примусового виконання рішень судів та рішень інших органів, як відсутні визначені законом підстави повернення такого виконавчого документа стягувачеві без прийняття до виконання.

Підставами вчинення виконавчого напису є наявність декількох передумов: фактична передумова – звернення кредитора до нотаріуса, юридична – допустимість вчинення такого напису згідно законодавства та посвідченого договору та процесуальна – дотримання нотаріальної форми. При тому що, питання щодо дотримання процесуальної форми має принципове значення, оскільки якщо наприклад, дві фізичні особи, котрі письмово уклали договір і передбачили в ньому умову вчинення виконавчого напису, але не посвідчили у нотаріуса, то виникають сумніви щодо безспірності зобов'язання. Такий підхід вважаємо цілком виправданим, оскільки в такій ситуації нотаріус не має можливості з'ясувати в якому стані перебували сторони, справжність їх підписів та розуміння змісту та наслідків посвідченого правочину. Деякі вчені зазначають: «При сприйнятті і визнанні таких або подібних відносин об'єктивно безспірними потрібно, щоб правовідносини між сторонами були належно посвідчені у безспірному порядку, тобто нотаріально. Всі інші заборгованості, які не мають нотаріальної форми посвідчення правовідносин між кредитором та боржником, підлягають розгляду у судах, оскільки їх важко визнати безспірними і такими, що викладені у законодавстві однозначно»[2, С. 153].

Виконавчий напис вчиняється виключно за документально оформленими вимогами, що відповідають Переліку документів, за якими стягнення заборгованості проводиться в безспірному порядку на наявності всіх відповідних умов, передбачених ЗУ «Про нотаріат». З'ясування наявності підстав, за якими можуть бути вчинені виконавчі написи передбачає перевірку таких умов:

1) з'ясування нотаріусом, чи входить до Переліку заборгованість, відносно якої треба вчинити виконавчий напис. Наявність цієї умови перевіряється шляхом ознайомлення та співставлення поданої кредитором заяви за змістом названого Переліку;

2) звернення нотаріуса за вчиненням виконавчого напису в установлені строки;

3) перевірка пред'явлення всіх необхідних для вчинення виконавчого напису документів, які підтверджують наявність зобов'язання та його безспірність;

4) перевірка того, чи немає спору щодо наявності чи змісту зобов'язання стягувач справі повідомити боржника про вчинення виконавчого напису або іншої відповідальності між стягувачем і боржником.

Отже нотаріус при вчиненні виконавчого напису не встановлює права та обов'язки учасників правовідносин, а перевіряє безспірність заборгованості в контексті наявності документів з урахуванням положень Переліку документів, за якими стягнення заборгованості проводиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, за якими стягнення проводиться у

безспірному порядку. В цьому слід звернути увагу на особливостях доказування, що надає змогу підтвердити безспірність заборгованості та наявність підстав вчинення виконавчого напису. Наприклад, лише факт невиконання зобов'язань визначених у аліментному договорі вже є підставою для примусового стягнення аліментів. Тому нотаріусу подається документ, що підтверджує заборгованість, а саме аліментний договір та документальне підтвердження заборгованості. Практичне значення в цьому плані має механізм документальної фіксації виконання аліментних зобов'язань щодо сплати аліментів у вигляді акту чи графіку виконання аліментних обов'язків. О. Дерій зазначає, що в такому разі акт виконання зобов'язань передбачених договором є невід'ємним та обов'язковим елементом договорів. Якщо за договором передбачено сплату аліментів готівкою, із зазначенням реквізитів депозиту нотаріуса, на який можуть бути перераховані аліменти, якщо стягувач ухиляється від їх отримання[4, С. 5].

Таким чином, у разі вчинення виконавчого напису на аліментному договорі за відсутності доказів, що підтверджують факт безспірної заборгованості з оплати аліментних платежів, такий виконавчий напис має визнаватись таким, що не підлягає виконанню. Тим не менш практика застосування даного правила не є однозначною. Відповідно до статті 9 ЗУ «Про нотаріат», нотаріальні і прирівняні до них дії, вчинені з порушенням встановлених цією статтею правил є недійсними. Виникає питання щодо допустимості застосування конструкції «недійсний виконавчий напис», оскільки недійсним може бути тільки правочин. Тому звернення до суду з позовною вимогою щодо визнання виконавчого напису недійсним не відповідає принципам цивільного права і процесу, з тієї причини, що виконавчий напис не є правочином. Тому доцільно внести поправки до статті ЗУ «Про нотаріат», передбачивши, що виконавчий напис може бути визнаний лише таким, «що не підлягає виконанню».

Висновки. Таким чином вчинення виконавчого напису охоплюється рамками не тільки виконавчого процесу, а нотаріального та цивільного, сімейним, банківським правом та інших суміжних сфер. В той же час законодавство про нотаріат в контексті виконавчих написів нотаріуса не відповідає сучасним вимогам та принципам латинського нотаріату. Також продовжують існувати процесуальні проблеми, пов'язані з вчиненням нотаріусом виконавчого напису, першопричиною чого є недосконалість як матеріального так і процесуального законодавства.

Література:

1. Фурса С. Я. «Виконавчий напис нотаріуса в нових правових умовах: теорія та нотаріальна, судова практика і законодавча регламентація». Виконавчий напис нотаріуса у цивілістичному процесі: нотаріат, суд, виконавче провадження: науково-практ посіб. Київ. Алерта, 2021. С. 8-50

2. Щербак С. В. «Виконання виконавчих написів нотаріуса: сучасні тенденції». Виконавчий напис у цивілістичному процесі: нотаріат, суд, виконавче провадження: науково-практ посіб. Київ. Алерта, 2021. С. 141-155

3. Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 року. URL: № 3425-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 24.03.2025).

4. Дерій О. О. Аліментні зобов'язання у цивілістичному процесі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Київ. 2014. 18 с.

References:

1. Fursa, S.Ya., (2021). *The Notarial Executive Endorsement under New Legal Conditions: Theory, Notarial and Judicial Practice, and Legislative Regulation*. In: *The Notarial Executive Endorsement in the Civil Procedure: Notariat, Court, Enforcement Proceedings. Scientific and Practical Guide*. Kyiv: Alerta, pp.8–50 [in Ukrainian].

2. Shcherbak, S.V., (2021). *Execution of Notarial Executive Endorsements: Modern Trends*. In: *The Notarial Executive Endorsement in the Civil Procedure: Notariat, Court, Enforcement Proceedings. Scientific and Practical Guide*. Kyiv: Alerta, pp.141–155[in Ukrainian].

3. Verkhovna Rada of Ukraine, (1993). *Law of Ukraine "On Notariat" of September 2, 1993, No. 3425-XII*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> [Accessed 24 Mar. 2025] [in Ukrainian].

4. Derii, O.O., (2014). *Maintenance Obligations in Civil Procedure*. Abstract of dissertation for the degree of Candidate of Juridical Sciences in specialty 12.00.03 "Civil Law and Civil Procedure; Family Law; International Private Law". Kyiv, 18 p[in Ukrainian].